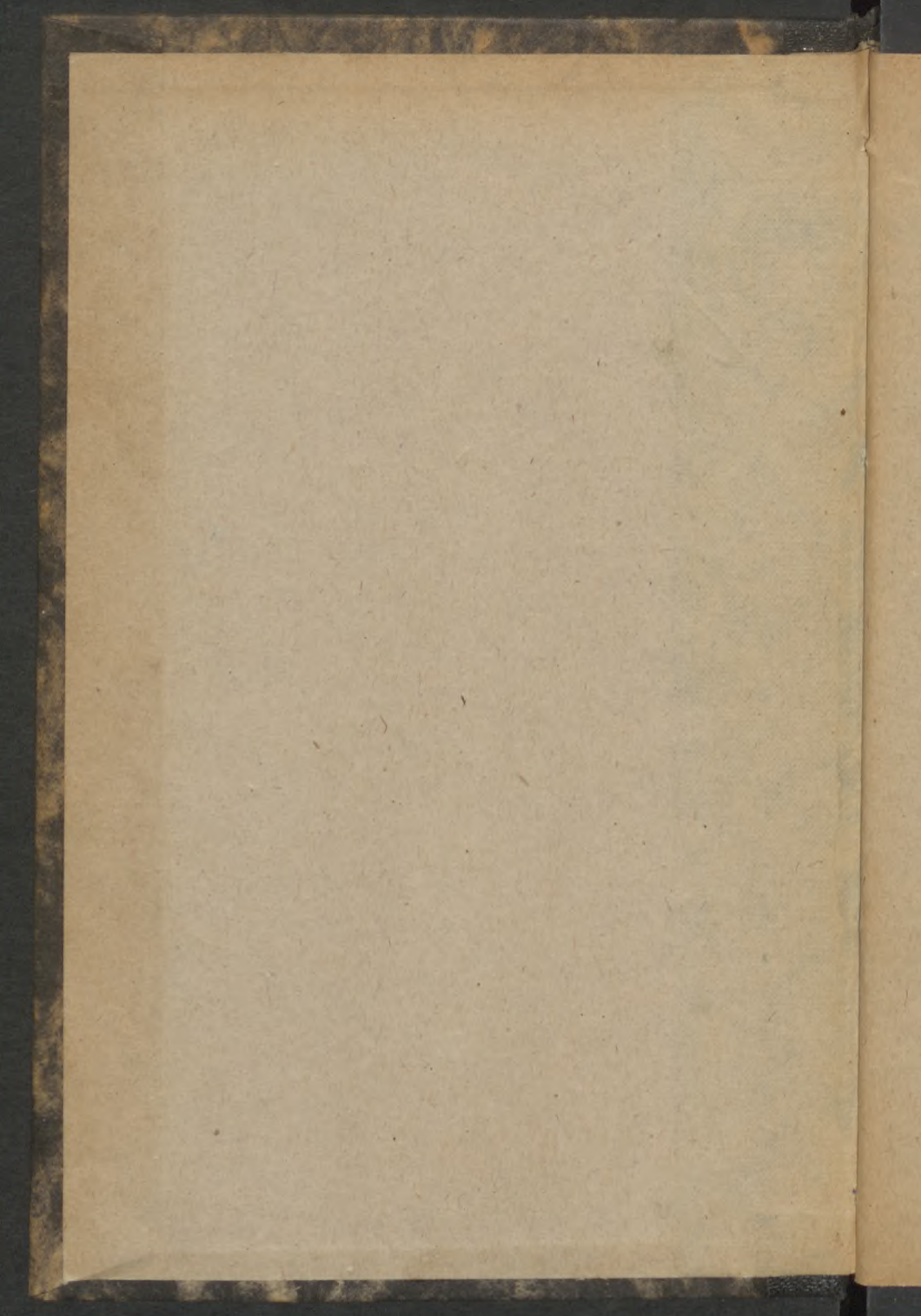
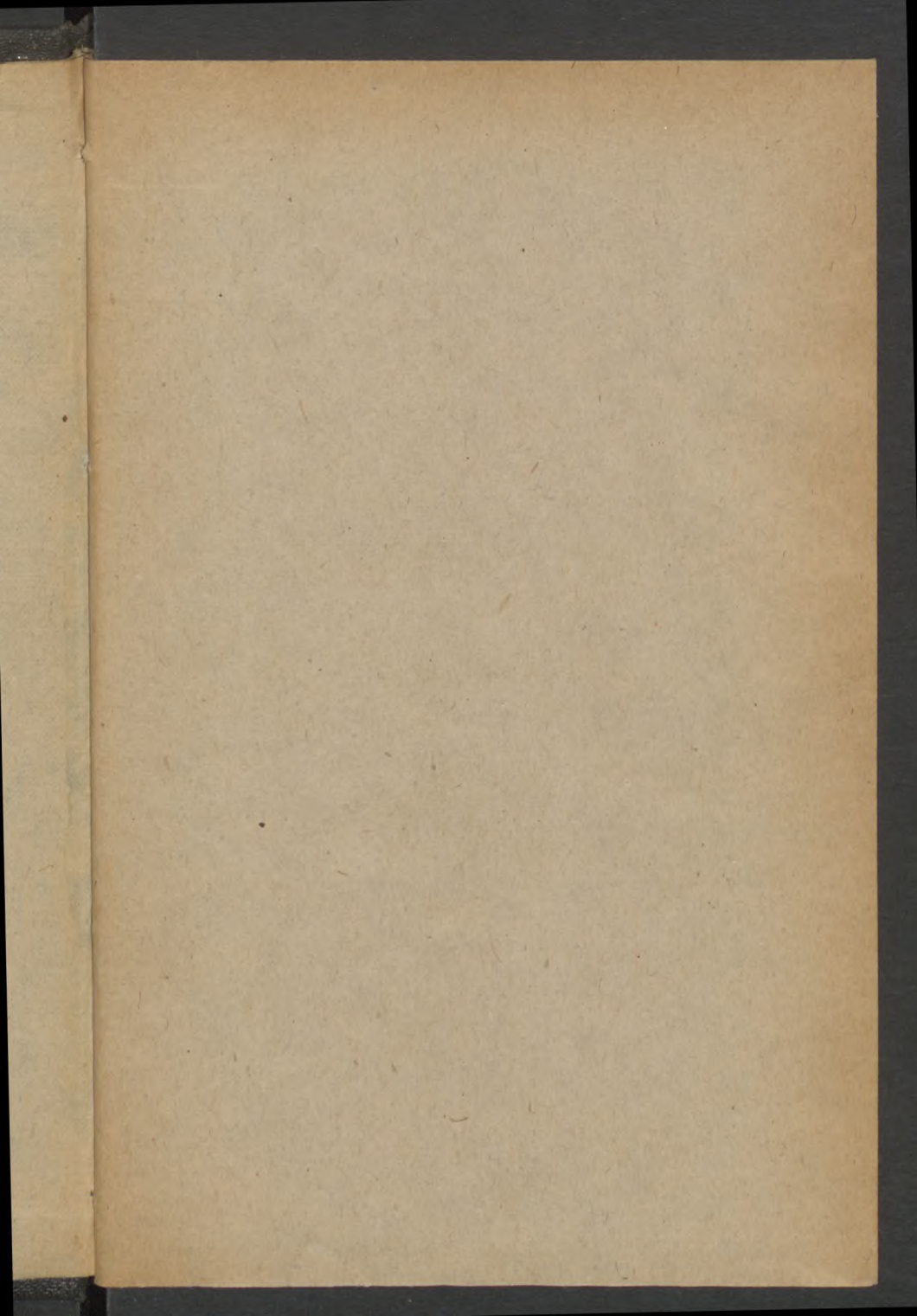

12626

83

12.626

MISKOLCI JOGÁSZÉLET KÖNYVTÁRA
83. SZÁM

12626

**A PERBELI CSELEKMÉNYEK
KONCENTRÁCIÓJA A MAGYAR
PERJOGI FEJLŐDÉS
SZOLGÁLATÁBAN**

IRTA:

HAENDEL VILMOS dr.
jogakadémiai ny. rk. tanár

1932

IIJ. LUDVIG ÉS JANOVITS KÖNYVNYOMDÁJA MISKOLC
TELEFON: 8-82

A Miskolci Jogászélet Könyvtárában megjelent:

- 1—20-ig terjedő számú kiadványok felsorolását lásd a régebben megjelent kiadvány számok borítólapjain.
21. A képviselőjelölés. Irta: Zsedényi Béla dr., Miskolc, 1927. 24. l.
22. Becsület-védelmi irányok a büntetőjogban. Irta: Putnoki Béla dr., Miskolc, 1927. 80. l.
23. A csehszlovák állampolgárság és községi illetőség magyar vonatkozásaikban. Irta: Szontagh Vilmos dr., Miskolc, 1927. 56. l.
24. A főmeglélektan aktuális kriminalaetiologiai tanulságai. Irta: Kéthely Sándor dr., Miskolc, 1927. 80. l.
25. A protestáns egyházak iskolafentartási autonómjogát ért sérelem. Irta: Szontagh Vilmos dr., Miskolc, 1927. 18. l.
26. A miskolci jogakadémia létkérdése. Miskolc, 1927. 44. l.
27. Az egyházak szerepe a főiskolai oktatásban. Irta: Hacker Ervin dr., Miskolc, 1927. 6. l.
28. Kriminális és bevándorlás. Irta: Hacker Ervin dr., Miskolc, 1927. 8. l.
29. Visszaemlékezés a Kossuth Lajos sárospataki diákságának százados évfordulóján. Irta: Finkey Ferenc dr., Miskolc, 1928. 20. l.
30. A vacuum iuris. Irta: Zsedényi Béla dr., Miskolc, 1928. 35. l.
31. Heller Farkas gazdaságtudományi rendszere. Irta: Surányi-Unger Tivadar dr., Miskolc, 1928. 15. l.
32. Az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről szóló törvényről (1921.III. t.-c.). Irta: Perjéssy Mihály dr., Miskolc, 1928. 193. l.
33. Beszámoló a miskolci joghallgatók büntetőjogi tanulmányutjáról. Irta: Schwartz Béla, Miskolc, 1928. 13. l.
34. A kor kriminalaetiologiai jelentősége a bevándorlás szempontjából. Irta: Hacker Ervin dr., Miskolc, 10. l.
35. A római kúria. Irta: Majoros István Zoltán dr., Miskolc, 32. l.
36. A nemzetiségi jogvédelem statisztikai jelentősége a kisebbségi jogvédelem számára. Irta: vitéz Nagy Iván dr., Miskolc, 1928. 26. l.
37. Jegyzőképzés és a jogakadémiák. Irta: vitéz Nagy Iván dr., Miskolc, 1928. 9. l.
38. Nemzetgazdaságtan és világ gazdaságtan. Irta: Surányi-Unger Tivadar, Miskolc, 1928. 13. l.
39. Kriminológiai adalékok. Irta: Hacker Ervin dr., Miskolc, 1928. 15. l.
40. A teljesítés foglamanak kialakulása a római jogban. Irta: Szezhlo Zoltán dr., Miskolc, 1928. 17. l.
41. A merxplasi dépôt de mendicité. Irta: Hacker Ervin dr., Miskolc, 1928. 15. l.
42. „Börtönügyi jog” a gyakorlatban. Irta: Hacker Ervin dr., Miskolc, 1928. 17. l.
43. Kamatproblémák. Irta: Varannai István dr., Miskolc, 1928. 18. l.
44. A büntetőjogtudomány jövő feladatai. Irta: Hacker Ervin dr., Miskolc, 1928. 8. l.
45. A városi polgárok vérdíja Werbőczynél és a budai jog. Irta: Váczy Péter dr., Miskolc, 1929. 10. l.

A PERBELI CSELEKMÉNYEK KONCENTRÁCIÓJA A MAGYAR PERJOGI FEJLŐDÉS SZOLGÁLATÁBAN

IRTA:

HAENDEL VILMOS dr.

jogakadémiai ny. rk. tanár

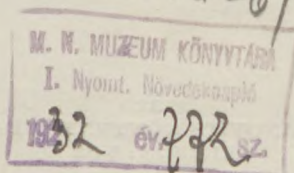
1932

Ífj. LUDVIG ÉS JANOVITS KÖNYVNYOMDÁJA MISKOLC
TELEFON: 8-82

Handwritten signature/initials

12. 6. 26 / 43

Minden polgári peres eljárásnál, alapuljon az akár írásbeliségen, akár pedig szóbeliségen, meg volt az a törekvés, hogy a per anyaga ne legyen szerte-
nül szétágazó és sokirányú, de szoríttassék a lehető-
ség szerint bizonyos korlátok közé,¹⁾ miáltal a per-
anyag könnyű, egyszerű áttekítése biztosítható s így
az eljárás lefolytatása is meggyorsítható.

Sok százados tapasztalat meggyőzött arról, hogy
a per célszerű és gyors lebonyolításának biztosítása
úgy a felek, mint a köznek érdekéből a legfontosabb
törvényhozási feladatok közé tartozik.²⁾ Különösen
aktuálissá válik ez a probléma és égetően szükségsze-
rűvé növi ki magát, ha a rendkívüli életviszonyok
a rendezettnek vélt állapotokon keresztül rohogva
követelik a kérdés új alapokon való megszervezését,
amint a mi törvényhozásunkat is a világháború és a
forradalmak folytán bekövetkezett változások az
utóbbi tizenkét év alatt e tekintetben két ízben is
(1925:8. tc. és 1930:34. tc.) gyökeresebb beavat-
kozássra készítették. A főcél az anyagtorlódás folytán
rendkívüli teljesítmények elé állított bíróságaink te-
hermentesítése volt az eljárási szabályoknak célsze-
rűbb és gyorsabb, egyben a költségmegtakarításra
is súlythelyező megváltoztatása útján.

A per célszerű és gyors lebonyolítását a perbeli
cselekmények helyes logikai és az elbírálást meg-

¹⁾ Pap József, Perjogi elvek a magy. polg. perrendtartás
törv. javaslatában; Budapest, 1901. 80—81. o.

²⁾ Magyary Géza, Magyar polgári perjog, II. kiadás, év-
szám nélkül, Franklin Társulat, 261. o.

könnyítő sorrendje, valamint a perbeli cselekmények egyidejű elvégzése segíti elő,³⁾ vagyis a per menetének megfelelő tagozása, illetve a *perbeli cselekmények megfelelő koncentrálása* biztosítja.

Az újabb perjogi fejlődésünkben a perbeli cselekmények koncentrációjára való törekvés mind fokozottabb mértékben nyilvánul meg és mutatható ki. Ez a megállapítás azért figyelemreméltó, mert — mint később látni fogjuk — a perbeli cselekmények koncentrációja sokszor összefügg a perjogi rendszerben érvényesülő perjogi alapelvek⁴⁾ kérdésének megoldásával és ennek folytán a perbeli cselekmények összesítése nemcsak a per alakját, hanem a per értelmét is lényegesen befolyásolja.

Mielőtt azonban a perbeli cselekmények összpontosítására való tendenciát és annak megnyilvánulásait az újabb perjogi fejlődésünkben kimutatnánk, szükségesnek látszik, ha csak e dolgozat szűk kereteihez mérten is, a perbeli cselekmények kötelező koncentrálásának fogalmi elemeivel és kifejlődésével foglalkozni.

Percselekmények láncolata az egész per. A per-cselekmények rendszerint nemcsak a mindennapi értelemben vett fizikai cselekvés, tevés útján létesülnek, hanem a peralanyok akaratnyilvánításaiból, perügyleteiből (szolgáltatásaiból) állanak. Az egyes peralanyok perbeli szolgáltatásai (ügyletei) nem alkotnak tehát osztatlan egészet. A per természete kizárja, hogy bármelyik peralany az összes kötelező perbeli cselekményeit egyszerre tegye meg. Vagyis a perbeli szolgáltatás, mint egész, egyik peralanyt tekintve sem lévén osztatlan, sőt a megosztás a per jellegéből következően, a perbeli cselekmények (ügy-

³⁾ Magyary, i. m. 261. o.

⁴⁾ Jelen esetben főként az írásbeliség és a szóbeliség elve jön tekintetbe.

letek) elkülönítésének, taglalásának lehetősége és szükségessége adva van⁵⁾). Vagy más szóval: az egész perből, mint a perbeli akaratnyilvánítások láncolatából bizonyos perbetli cselekmények kötelezően összevonhatók, koncentrálhatók⁶⁾). Ezek alapján csupán annak a kérdésnek az eldöntése lesz most már fontos, hogy a különböző perbeli ügyletek (szolgáltatások) a viszony természetéből folyólag mennyiben képeznek bizonyos szolgáltatási, teljesítési egységeket, amelyekből részeket letördelni nem lehetséges, úgy, hogy a rész egy másik egységbe vitessék át, vagy általában az egységen kívül végeztessék⁷⁾ ⁸⁾). Egy-egy ilyen perbeli szolgáltatási egység kialakulását, amelyből további „részeket letördelni“ már nem lehetséges, a cselekvések célja, vagy a cselekvések oka határozza meg. Vagyis a perben az akaratnyilvánítások nem rendszertelenül, összevisszaságban, hanem az ügyleti célazonosság vagy a cselekmények rokontermészete alapján rendszerint oszthatatlan perszakaszokban jelentkeznek. Az egyes perszakaszok sorrendjét legtöbbször az azokban koncentrált perbeli cselekmények között a dolog természete szerinti fennálló fel-

⁵⁾ Tóth Károly, Polgári törvénykezési jog. Alapismeretek. 1923, Debrecen II. kiadás, 375. o. és köv.

⁶⁾ Annak a paradoxszerű megállapításnak a kapcsán, hogy amikor a perbeli cselekmények elkülönítéséről, tagolásáról beszélünk, ugyanakkor ugyanerre nézve a perbeli cselekmények összesítése, koncentrációja kifejezést is használjuk, — nem áll fenn valójában ellentét, mert mindegy, hogy ha a pereselekmények halmazatából álló per bizonyos csoportokba való osztás útján történő rendezésére, akár az elkülönítés, akár a koncentráció elnevezést használjuk.

⁷⁾ Tóth i. m. 375. o. és köv.

⁸⁾ Az majd későbbi fejtegetés tárgyát fogja képezni, hogy a fent leírt módon kialakult egységeken belül az oda tartozó összes perbeli akaratnyilvánítások vajjon együttesen, vagy pedig egymástól elkülönítve (de mégis az illető egységen belül) nyerjenek-e teljesítést.

tételezettségi viszony határozza meg. Az a perszakasz, amelynek lebonyolítása fogalmi feltétele a más ügyletcsoportot tartalmazó perszakasz elvégzésének, szükségszerűen megelőzi azt, amely tőle feltételezve van⁹⁾.

Ennek a felosztásnak megfelelően a következő perszakaszok (perszakok)¹⁰⁾ jelentkeznek a perben: perelőkészítés, peralapítás, perelhárítás, perlebonyolítás, érdemben való határozás és perorvoslás.

A peralanynak cselekményét abban a perszakaszban kell teljesíteni, amelybe az célja és oka szerint tartozik. Ha ezt nem tenné, akkor késedelembe esik, amelynek következménye, hogy a későbbi joghatályos teljesítés lehetőségétől elzárják. Vagyis a praecusio egyik fajával találja magát szemben. — Mindezeket összegezve tehát a perszakaszoknak, mint osztatlan, szét nem tördelhető szolgáltatási egységeknek kell megjelenniök. Vagy másképp fogalmazva: — *a hasoncélú perügyleteknek a megfelelő perszakaszokban kötelezőleg összesítve, koncentrálni kell lenniök¹¹⁾.*

A perbeli cselekmények *előbb felsorolt* perszakaszokba való koncentrálásának a ténye, épp a perszakaszok osztatlanságából kifolyóan a perbeli cselekményeknek az eljárás megrövidítése céljából történő további ilyenirányú kötelező összesítését ezeknél a kapott peregységeknél már kizárta. — Itt tehát a perbeli cselekmények koncentrálására való további törekvés nem volt lehetséges. Ellenben az életviszonyok sürgető nyomása alatt a perjognak szintén a

⁹⁾ Tóth i. m. 375. o. és köv.

¹⁰⁾ Jancsó György, A magy. polg. perrendtartás rendszeres kézikönyve c. munkájában (I. 348. o. 2. jegyz. és 190.) a „per szakai“ gyanánt a fentiektől eltérően perlétesítési és perlefolyási szakot különböztet meg és az elnevezést ilyen értelemben használja. (Budapest, 1912, Athenaeum.)

¹¹⁾ Tóth i. m. 377. o.

törvény által, de az előbbiekhöz képest egészen más, elvi alapokon felosztott oly területein jelentkezett, ahol a „perszakaszok“ osztatlansága még kizárólagosan nem állván fenn a perbeli cselekmények koncentrációjának fejlesztésére alkalom nyílt. És pedig a perbeli cselekmények további összesítésének nyomaival legújabbban az egyik — a modern külföldi perjogi rendszerekhez is viszonyítva — legtokéletesebb perjogi intézményünknel: a pernek perfelvételi és érdemleges szakra való felosztásánál, a *permetezés* (*caesura*) konstrukciójánál találkozunk¹²).

Az 1911.1. t.-c. (Pp.) 191. §-ának harmadik bekezdése értelmében a törvényszéki eljárásban, ha a felek kölcsönösen beleegyeznek, sürgős esetben pedig az egyik fél kérelmére is, a bíróság az érdemleges tárgyalást a perfelvételi határnapon is *megtarthatja*. A törvény ezzel a rendelkezéssel el akarta érni azt, hogy a perfelvétel és érdemleges tárgyalás ne történjék meg szükségtelenül két különböző határnapon, vagyis hogy a bíróság ne tartson felesleges módon két tárgyalást akkor, amikor egy tárgyaláson is be lehet

¹² **Magyary Géza**, A magy. polg. peres eljárás alaptanai (Alaptanok, Budapest 1898.) c. munkájában (103. o. és a már idézett művében 261—262. o.; — bár ez utóbbiban már nem olyan élesen kidomborítva) a permetszés intézményét a per szerkezetével kapcsolatban a perjogi alapelvek közt „a perbeli cselekmények elkülönítésének elve“ elnevezés alatt az esetlegességi elvnek, tehát — ahogy később látni fogjuk — a perbeli cselekmények koncentrációjának, mintegy ellenlábasaként tárgyalja. A „perbeli cselekmények elkülönítésének elvét“ **Magyary**n kívül egyedül még csak **Helle Károly** (a debreceni jogakadémián tartott előadásairól készített évszámnélküli jegyzet; Ref. Kollégiumi Könyvtár, 60. o.) illeszti be a perjogi alapelvek közé a per alakjának a tárgyalása kapcsán. **Jancsó** álláspontja (i. m. 348. o. 3. jegyz. és 19. o.) szerint a percaesura nem a per szerkezetének, hanem a perjog rendszerének a kérdése inkább, tehát nem igen illeszthető a perjogi alapelvek közé.

az ügyet fejezni. A törvény itten a perbeli cselekményeknek, mintegy „*fakultatív*“ koncentrációját állította fel. A gyakorlatban azonban ez a lehetőséget feltáró, de nem kötelező erejű rendelkezés nem érte el célját. Az alperes, aki sok esetben az eljárást késleltetni akarja, nem egyezik bele, hogy a bíróság az érdemleges tárgyalást a perfelvételi határnapon megtartsa és ha a bíróság az ügyet nem tartja sürgősnek, az érdemleges tárgyalást a perfelvételi határnapon nem tarthatja meg. Márpedig, ha a felek között pl. csak a jogkérdés vitás, vagy a bizonyítás okirattal halasztás nélkül megtörténhetik, nincs semmi szüksége annak, hogy a felek előkészítő iratokat váltssanak és az érdemleges tárgyalást a perfelvételi határnapon meg ne tartsák; vagyis a perbeli cselekmények elvégzését egy határnapra koncentrálva az ügy felett egy tárgyalás keretében kíséreljék meg a döntést. Ez az eljárást gyorsabbá és olcsóbbá teszi¹³⁾. Éppen ezért az 1930:34. tc. (Te.) 13. §-a kimondja, hogy: „A bíróság az érdemleges tárgyalást a perfelvételre bejelentett ügyek elintézése után a perfelvételi határnapon *sürgősség esetén kívül is köteles megtartani* abban az esetben, ha az érdemleges tárgyalás előkészítése nem mutatkozik szükségesnek“.¹⁴⁾

Itt nem állunk tehát egyébbel szemben, mint bizonyos feltételek mellett, amelyek a percaesura kétségtelenül hasznos jogintézményének az épségben való fenntartását kívánják biztosítani, a *perbeli cselekmények kötelező összesítésével*. A törvény most már nemcsak lehetőséget kíván a bírónak nyújtani, hanem egyenesen kötelességévé teszi, hogy bizonyos

¹³⁾ Az 1930:34. tc. 13. §-ának miniszteri indokolása.

¹⁴⁾ Épp ezért a törvényszéki eljárásban erre a lehetőségre a Te. 10. §-a szerint a feleket már az idéző végzésben figyelemztetni kell abból a célból, hogy a netalán bekövetkező koncentráció esetére az ügy érdemleges elintézésére is felkészüljenek.

esetekben a perbeli cselekmények kötelező koncentrálsával egy határnapon próbáljon meg dönteni.

Talán már az előbiek során rámutattunk, de még nem domborítottuk ki elég pregnánsan azt a nézetünket, hogy a perbeli cselekmények kötelező csoportosítása bármilyen módon, akár a logika természetes sorrendjének a figyelembevételével, akár különböző mesterséges elvi elgondolások alapján történjék is — elsősorban csak akkor lesz igazán sikerültnek tekinthető —, ha ezáltal a kapott peregységek valóban osztatlanokká válnak, azonban oly módon, mikép a tagolás kiinduló pontját képező cél vagy az elérni kívánt jogintézmény amellett (helyesebben anná inkább) zavartalanul érvényesülhessen, illetve funkcióját betölteni képes legyen. — A Te. 13. §-ának most ismertett újításával, álláspontunk szerint, tulajdonképpen a *caesura szülte perszakok most már oszthatatlan peregységekké váltak*, amelyekben a perbeli cselekmények bármilyen irányban, vagy módon való további koncentrálsa már kizártnak tekinthető. A további összpontosítás, u. i. a permetszésnek, mint jogintézménynek állagsérelme nélkül nem volna elképzelhető; míg a törvény mostani új rendelkezése viszont ezt az egyik legjobban megépített perjogi intézményünket tette éppen precízebbé és funkciójának betöltésére az eddigieknél még alkalmasabbá.

A perbeli cselekmények koncentrációjának megfelelő alkalmazásával sikerült tehát ezt a jogintézményt teljesen kialakítani.

•

A perbeli cselekmények koncentrációja alatt általában nem az eddig tárgyaltaakat szokták érteni,¹⁵⁾ hanem azt a megkötöttséget, hogy az egyes perszaka-

¹⁵⁾ Így Magyary, Bacsó, Jancsó, Helle, Falcsík stb.; kivétel Tóth i. m. 377. o.

szokon belül¹⁶⁾ a peralanyok az ugyanabba a peregységbe tartozó perbeli cselekményeiket a *legelső nyilatkozási alkalomkor egyszerre együtt* kötelesek megtenni, mert különben azokat a bíróság az ítélethozatalnál figyelembe nem veszi, vagyis azokra a kizárás (praeclusio) egyik fajtája áll be.

A perügyleteknek ily módon való összpontosítását *esetlegességi elvnek* (*eshetőségi, véletlenségi elv; Eventualitätsprinzip, Eventualmaxime*) nevezik leggyakrabban; hogy miért, arra majd később legyen szabad kitérnünk. Szokás *együttességi rendszernek* (összpontosítási, összesítési elvnek; *Konzentrationsmaxime*) is mondani épp a fent adott meghatározás alapján. Továbbá említik a perbeli cselekményeknek ezt a koncentrációját a „*praeclusion* (kizáráson) *alapuló rendszernek*“ is, az elv be nem tartása esetén, annak szankciójára való tekintettel.

Az esetlegességi elv tehát a percselekmények idejére és helyére vonatkozáva azt jelenti, hogy a felek *öszes tényállításaikat és bizonyítási eszközeiket* együttesen és ott kötelesek felhozni, ahol az elő van írva;¹⁷⁾ így pl. mindazok a tényállások, amelyek valamely perirat tartalmaként nyertek megállapítást, együttesen ugyanabban a periratban, nem pedig egymásután külön-külön periratokban hozandók fel, mert amit később hoznak fel, azt ipso facto kizárás sujtja. (A periratok tartalmának korlátozása.)

A maga merevségében a koncentráció elve azonban még sem vihető keresztül. Az esetlegességi elvet u. i. csak az egymással megférő perbeli ügyletek bírják ki, az egymást kizáró perbeli cselekmények (beismerés, tagadás) ellenben nem; sőt elvileg az eshetőségi elv az egymást feltételező perügyletekre sem

¹⁶⁾ L. a 8. jegyzetet.

¹⁷⁾ Jancsó i. m. 362. o.

vonatkozik. Ez az álláspont azonban, mint mindjárt látni fogjuk, nagyrészt nem érvényesül.

Elvileg u. i. azokat a perccselekményeket, amelyek egymástól feltételezettek, az eshetőségi elv követelményéhez mérten, nem lehet együttesen egyszerre véghez vinni, hanem — a dolgok logikai sorrendjének megfelelően — csak egymásután; vagyis a feltételezett (záró) cselekményt mindaddig nem lehet foglaltatni, amíg a feltételét képző (feltételező, kezdő) cselekményt véghez nem vitték. (Pl. az alperes addig nem nyilatkozhatik, míg a felperes a keresetét elő nem terjesztette.) A perben ellenben igen gyakran jelentkeznek olyan feltételezett cselekmények, amelyek véghezvitelének lehetősége már azelőtt is fennforog, amennyiben a feltételező cselekmény bekövetkezése plauzibilisnek látszik, már előre majdnem bizonyosnak mutatkozik és tartalma pedig szintén már eleve kétségtelenül megállapítható. Az ilyen természetű feltételezett cselekmények koncentrációja azután lehetségessé válik.¹⁸⁾ (Pl. a felperes a tényalap bizonyítására szükséges bizonyító eszközöket már a keresetben megnevezi, arra az esetre, ha az alperes a tényalapot esetleg tagadná — ami valószínű, mert már peren kívül sem teljesített —, bár a kereset benyújtásakor még nem volt bizonyos, hogy ezt tenni fogja.)¹⁹⁾ Az ilyen feltételezett cselekményeknél a koncentráció tehát épp arra az *eshetőségre* tekintettel történik, hogy a feltételező cselekmény a jövőben foglaltatást fog ugyanis nyerni. Innen származik az *eshetőségi, esetlegességi* elv elnevezés.

Összegezve az eredményeket tehát: az esetlegességi elv értelmében a fél tartozik az egymástól nem feltételezett, sőt igen gyakran bizonyos fajtájú egy-

¹⁸⁾ Tóth az ilyen ügyleteket „nem szükségképen feltételezett ügyleteknek“ nevezi, i. m. 379. o.

¹⁹⁾ Magyary, Alaptanok, 98., 100. o.

mástól feltételezett perbeli cselekvéseket a per azon szakaszába, amelyhez céljuk szerint tartoznak mindjárt az első nyilatkozási alkalomkor, az első periratban, az első perbeszédben együtt foganatosítani, tekintettel arra az eshetőségre, hogy azokra a perszakaszokban csakugyan szükség lesz, nehogy az elkülönített teljesítéssel a per elhúzássék.²⁰⁾ Eszerint itt bizonyos tekintetben a tényállítások és bizonyítékok előlegezése történik, miért is ezt a rendszert nyugodtan lehetne *előlegezési elvnek* is nevezni.

Az együttességi rendszer, mint minden perügyi kötelező koncentráció a per hosszú elhúzása ellen irányul és a per gyors lefolyását segíti elő.

Az esetlegességi elv az írásbeliség elvével áll szoros kapcsolatban, sőt keletkezését is ennek köszönheti.²¹⁾ Miután pedig az írásbeliség nemcsak a per alakját jelenti, hanem lényegesen befolyásolja a per érdemét is,²²⁾ épp ezért állapítottuk meg dolgo-

²⁰⁾ A fenti meghatározásnál főként Tóth már idézett munkáját (407. o.) vettük alapul.

²¹⁾ Az esetlegességi elv történeti kifejlődését Briegleb, *Einleitung in die Theorie der summarischen Prozesse* c. munkája alapján Tóth és Helle (i. m. 380. o.; i. m. 58. o.) főként az V. Kelemen pápa 1306-ban kiadott a polg. per megrövidítését célzó Clementina Saepe elnevezésű jogszabály gyűjteményére vezetik vissza. Magyary Briegleb állítását tévedésnek minősíti (i. m. 264. o.); Jancsó a germán jog szüleményének tartja (i. m. 362. o. 3. jegyz.), amely eredetileg csak a tényállításokra vonatkozott; nálunk az 1868:54. tc. ennél nagyobb terjedelemben a bizonyítási eszközökre is kiterjedően alkalmazza. (V. ö. Magyary, *Alaptanok* 100. o. 1. jegyz.) Egyébként az esetlegességi elvet a mi régi perjogunk nem ismerte. A perek elhúzása ellen máskép, az u. n. rövid és hosszú perek közti különbségtétel útján igyekeztek védekezni, de nem nagy sikerrel. (V. ö. Magyary, *Alaptanok* 101. o. 2. jegyz. és i. m. 263. o. 1. jegyz.)

²²⁾ Jancsó i. m. 356. o.

zatunk elején a perbeli cselekmények koncentrációjának a perre történő hasonló hatását.

Annak megvilágítása végett, hogy esetlegességi elv miként illeszkedett be az írásbeli per menetébe, szükségesnek látszik az írásbeli pernek erre súlyteleyező beállításban történő rövid jellemzése és hogy a szemléltetés még plasztikusabb legyen a szóbeli pernek mindezekkel való szembeállítására.

Az írásbeli perben a bíró és az ellenfél a fél perügyleteit látás (olvasás) által észleli. A felek a perügyleteiket a perirat beadásával foganatosítják. A perügyletek kifejtésénél tehát a peralanyok „egyidejű érdemleges közreműködése” nem szükséges. Nincsen szükség arra, hogy az akaratnyilvánítás közlésére, amely az irat beadásával történik, a fungáló fél részére egyetlen nap (határnap) jelöltessék meg; lehetséges, sőt egyenesen szükséges, hogy több napra terjedő időtartam (határidő) szabassék ki, amelyen belül a fél iratát beadni bármikor jogosult; ami azért is indokolt, mert a fél is csak írásból értesülve az ellenfél ügyletéről, egy napnál tovább tart annak elolvasása után a válaszadással való elkészülés. — A már belső mivoltánál fogva is hosszadalmas írásbeli pernél a fent leírt okok alapján kifejlődött határidős rendszer tehát az eljárást végtelenségig elnyújthatja, amennyiben a félnek szabadságában áll *minden egyes* percselekménye számára, *külön* határidőt igénybe vennie. Sőt, ahol erre egyenesen törvény kötelezi a feleket, ott még a felek egyező akaratával sem érhető el a per lefolytatásának megrövidítése.

Viszont a túlságba vitt merev tárgyalási elv folytán a bíró a per passzív alanyává válván, nem áll módjában neki sem a bajok orvoslása, amennyiben többek közt még a vita kimerülése esetén sincs joga a tárgyalás befejezését elrendelnie. Eszerint az írásbeli pernél a különböző határidők folytán az egyes perügyleti csoportok egymástól időbelileg

szétesnek. Ez ellen pedig az a segítségi mód kínálkozik, hogy kötelezzék a peralanyokat arra, mikép ugyanazon egy perszakaszba tartozó egyfajta ügyleteiket a megállapított határidőkben mind együtt elvégezzék.²³⁾ Vagyis bekövetkezik a *perbeli cselekmények koncentrációja, az esetlegességi elv megszületése*.

Ezzel szemben a szóbeli perben a bíró és az ellenfél hallás útján észleli a fél perügyleteit. A per lefolyása ennek megfelelően az együtt jelenlevő peralanyok „egyidejű érdemleges közreműködését” feltételezi. Miért is a fungáló felek perbeli cselekményeinek a végzésére a szóbeli pernél nem több napra terjedő időtartamot állapítanak meg, hanem erre a célra egy előre pontosan kiszemelt napot tűznek ki, sőt még az illető napnak az óráját is megjelölik. *Vagyis a határidős írásbeli perrel szemben a szóbeli per határnapos*. Itt az összes perbeli akarat kijelentéseket többnyire egy határnapon próbálkoznak elintézni,²⁴⁾ ami érthető is, mert a bíró és a felek emlékező tehetségüre (írás nincs!) lévén utalva a pert gyorsan be kell fejezni. Ilyen szerkezetű pernél azután lehetséges a perbeli cselekmények összpontosítása az elkerülése és az egyfajta akaratkijelentések egymástól elkülönítve való előadása. Ez a rendszerint egy határnapon lefolyó (vagy legalább is lefolytatni megkísérelt) perben kivihető.²⁵⁾ Eszerint a peralanyok kötelesek mindazon percselekményeiket, amelyek ugyanabba a perszakaszba tartoznak, *ugyan-*

²³⁾ Tóth i. m. 373—374. o.

²⁴⁾ Kétségtelen, hogy a szóbeli perben is előfordulhat, hogy a feleknek hosszabb időre van szükségük az egymás perbeszédeinek a tanulmányozására és az azokra adandó válasz megfontolására. Ezen azután úgy segítenek, hogy a szóbeli tárgyalást elhalasztják, vagy pedig iratokkal előkészítik. Bár az utóbbi esetben a tiszta szóbeliség csorbát szenved.

²⁵⁾ Tóth i. m. 373. o.

abban is teljesíteni, de az illető perszakaszon belül nem szükséges az akaratnyilvánításokat együtt megtenni, hanem joguk van azokat tetszés szerint csoportosítva, vagy egyenkint külön-külön foganatosítani anélkül, hogy emiatt bármilyen késedelembe esnének és tekintet nélkül arra, hogy azok a perügyletek egymástól feltételezettek-e,²⁶⁾ vagy sem.

A perbeli cselekmények teljesítésének most leírt módját nevezik a *perbeli cselekvés szabadsága elvének*,²⁷⁾ az *elkülönítési szabadság elvének*,²⁸⁾ a *szabad cselekvés elvének*,²⁹⁾ vagy az *egymásutániság rendszerének*³⁰⁾ és ez főként a szóbeli perek sajátja.

Az eredményeket összegezve az összesítési rendszert az egymásutániság rendszerével röviden a következőkben állíthatjuk egymással szembe:

A határidős perek rendszerint a koncentráció elvén, a határnaposok az egymásutániság elvén épülnek fel.

A kötelező koncentráció elvén felépített perek-

²⁶⁾ A kimondottan egymástól feltételezett cselekmények u. i. a dolgok logikai sorrendje folytán csak egymást követve, elkülönítetten szerepelhetnek, akár koncentrációról, akár elkülönítésről van szó.

²⁷⁾ **Bacsó Jenő**, A polg. perrendtartás tankönyve, 1917, Budapest, 96. o.

²⁸⁾ **Tóth** i. m. 380. o. Az „elkülönítési szabadság elve” nem tévesztendő össze a **Magyary** és **Helle** által tárgyalt „perbeli cselekmények elkülönítésének elvével”, amelyre nézve l. a 12. jegyzetet.

²⁹⁾ **Magyary** i. m. 263. o.

³⁰⁾ **Tóth** i. m. 380. o. Ez az elnevezés szerintünk nem azonosítható a kétségtelenül rokon elgondolásból fakadó és hasonló elnevezést hordó „egymásutániság elvével”. (Prizip der Reihenfolge), amely szerint az írásbeli per nagyon el volt húzható, mivel előbb csak hézagosan előadott tényállás alapján folytatta a pert, a húzást-halasztást célzó fél és e cél szolgálatában csak fokozatosan egészítette ki a tényállást. Ez az elv az írásbeli perben az esetlegességi elv előtt uralkodott. (V. ö. **Jancsó** i. m. 363. o. 1. jegyz.)

ben kevés számú, nagy kiterjedésű perszakokat vehetünk észre. „A per a kereset beadásától a per becsomózásáig egyetlen nagy szakasznak látszik“. Az esetlegességi elv hátránya, hogy sokszor szükség nélkül terheli a peranyagot (pl. szükségessé nem vált bizonyítási eszközök kötelező előzetes felhozatala, stb.). Könnyen igazságtalanságra vezethet drákói szigorával, mert az emberi tulajdonságokat és életet nem méltányoló kizárási szankciójával az anyagi igazság elsikkadása mellett könnyen csak az alaki igazságot szolgálhatja. (Mint később látni fogjuk, azonban ezek a hátrányok az eddigi uralkadó felfogás ellenére egészen tűrhetően eliminálhatók!)

Az elkülönítési szabadság elvére fektetett perben az egyes szakaszokat inkább elhatárolva látjuk. A perszakokra való taglalás élesebb konturokkal bontakozik ki. Ellenben az egyes perszakon belül azután a szabad cselekvés elve érvényesül. Ez ellenben könnyen alkalmat ad a feleknek a per késleltetésére. (Ennek ellenszereire majd később utalunk.)

Mindezek alapján a továbbiakra fontos annak a megállapítása, hogy úgy az összpontosító, mint az elkülönítési rendszer alkalmazható, akár határnapos, akár határidős perekben. Bár az írásbeli pereknek inkább megfelel a koncentráció, a szóbelieknek pedig a szabad cselekvés elve; mégis *mind a két rendszer keresztülvihető úgy a szóbeli, mint az írásbeli perekben.*

Amenyiben pedig a most mondott tételek állnak úgy az írásbeli, mint a szóbeli perekre, akkor *annál fokozottabb mértékben vonatkoznak ezek — a két elvnek együttes alkalmazása útján — a vegyes perekre.*³¹⁾

³¹⁾ A most közölt összehasonlításához az anyagot Bacsó (97. o.), Magyary (i. m. 263. o.), Tóth (381. o.) és Jancsó (363. o.) már idézett művei nyújtották.

Törvényhozásunkban a szóbeliség a sommás eljárásról szóló 1893:18. tc.-ben (S. E.) jelent meg először. — A Pp. is *elvileg* a szóbeliségen épült fel és így az egymásutániség rendszerét követi.³²⁾

A Pp. 221. §-ának első mondata kimondja u. i., hogy: „*Tényállítások* és az ellenfél tényállításaira való nyilatkozatok, a *bizonyítékok* megnevezése, vagy felmutatása és a reájuk vonatkozó nyilatkozatok rendszerint *bármikor* megtehetők annak a tárgyalásnak a bezárásáig, amely a fennforgó kérdést elintéző határozatot megelőzi.“ Ugyanez a rendezés érvényesül az utólagos keresethalmazat és a viszontkereset támasztásánál is. (Pp. 189. §. 1. bekezdés.)

Ez a tételes rendelkezés azonban, amely a perbeli szabad cselekvés elvét foglalja magában, igen könnyen alkalmassá válhatik a per elhúzására. Ennek meggátlásáról azonban a törvény csak közvetve gondoskodik és pedig: 1. az ok nélkül késedelmes előadásból eredő perköltséget az okozója, nyertesség esetén is viselni tartozik (Pp. 221. §. második mondata); 2. a késleltetés céljából szándékosan későn előadottakat a bíróság hivatalból figyelmen kívül hagyhatja (Pp. 222. § első bekezdés). Ez utóbbiban nyilatkozik meg főleg az egymásutániség rendszerének az a korrektívuma, amelynek behelyettesítésével válik kivihetőnek a modern per életéből az esetlegességi elv lehető legnagyobb mértékben való kiküszöbölése; ez pedig a *negatív pervezetés* intézménye, amely a perben a szükségtelen és felesleges (rosszhiszemű) perbeli cselekmények eltávolítását célozza.

Leszögezhető, hogy nem volt mindig egészen indokolt törvényhozásunknak a sommás eljárás törvénybeiktatásától egészen a legújabb időkig tanusí-

³²⁾ A Pp. tulajdonképpen vegyes eljárás, amire majd később mi is utalni fogunk.

tott az a magatartása, amely perjogi rendszerünkbe a perbeli cselekmények koncentrációjának alkalmazásától a kellő helyen és a megfelelő mértékben idegenkedett.³³⁾ Pedig az előbbieken rámutattunk már arra, hogy az esetlegességi elv beilleszthető a szóbeli perbe is és ha ez így áll, akkor a koncentráció annál inkább kiterjeszthető a mi polgári perrendünkben, amely végeredményeképpen nem is szóbeli, hanem vegyes alkatú per.³⁴⁾ Perrendünk u. i., amely egyébként az egyik legkiválóbb törvényhozói munkák közé tartozik, a megfelelő korrektívumokkal felszerelt különböző koncentráció helyett a perkésleltetés ellen különböző hasznos, de nem mindig hathatós, fentebb már érintett eszközökkel igyekezett operálni, aminek eredménye az lett, hogy a törvény az életviszonyok első nagyobb rohamaival szemben nem bírván elegendő elaszticitással korrigálásra szorult. Ez pedig a perbeli cselekmények koncentrációjának térhódításával is járt. Legközelebbi célunk most tehát az lesz, hogy rámutassunk röviden az eshetőségi elvnek úgy a régebbi, mint a legújabb tételes alkalmazási területeire és megkíséreljük igazolni azt, hogy *megfelelő biztosítékok mellett* a perbeli cselekmények koncentrációjának a modern perben történő fokozottabb és fontosabb pozíciókba való elhelyezkedése nemcsak lehetséges, hanem szükségszerű is. Ennél a legutóbbi célkitűzésünknel negatív bizonyítási eszközökhöz is folyamodunk beigazolván a Pp. perelhúzási remédiumainak elégtelenségét, nem tökéletes működését, ami közvetve a perbeli cselekmények koncentrálásának tágabb körben való alkalmazása mellett is kardoskodik.

A tiszta írásbeliségen felépült régi u. n. polgári

³³⁾ Ez az idegenkedés a szóbeliség uralomrajutásával külföldön is általánosan beköszöntött.

³⁴⁾ Bacsó i. m. 94. o.

törvénykezési rendtartásunk (1868:54. tc.; Trt.) igen tág körben alkalmazza az eshetőségi elvet.⁸⁵⁾

A szóbeliségen nyugvó S. E. és hasonlóképpen a Pp. az esetlegességi elvet, mint szabályt elejtik és csupán, mint kivételes eszközt tartják fenn. És ehelyett a per elhúzását, mint már említettük, főként a bírói pervezetés hatályos fokozásával; a tárgyalás be-
rekesztésével (a bíró belátása szerint abban az esetben, ha a vita már kimerült) stb. akarják meggátolni.

A S. E. 198. §-a alkalmazza az esetlegességi elvet a felülvizsgálati eljárás kapcsán.

A Pp. pedig a következő esetekben alkalmazza a perbeli cselekmények összesítését.

1. Az alperesnek a pergátló kifogásokat, ha oly pergátló körülményekről van szó, amelyek csak az ő kifogása folytán vétetnek figyelembe, *együttesen* kell előadnia. Utóbb velük csak annyiban élhet (*korrektívum!*), amennyiben nyomban valószínűvé teszi, hogy azokat korábban hibáján kívül nem érvényesíthette. (Pp.180. §. 1. bek.)

2. Bizonyos percselekményeknek az elvégzését, amelyeket a fél számadási, vagy onelkülönítési és hasonló perekben a tanács egyik tagja, mint kiküldött bíró előtt az előkészítő eljárásban felhozni elmulasztott a szóbeli tárgyaláson nem pótolhatja, csak vétlensége valószínűsítése esetén. (Pp. 261. § 2. bek.)

(Megjegyzendő, hogy az 1925:8. tc. (Ppn.) 9. §-a ezt a rendelkezést hatályon kívül helyezte, miután a törvényszékek, mint első folyamodású bíróságok polgári ügyekben egyes bíróságokká alakították át és így az idézett szabályozás tárgytalanná vált.)

3. Az elkésve benyújtott, vagy csak a felülvizs-

⁸⁵⁾ L. a Trt. 64., 133., 134., 137. és 156. §-ait.

gálati tárgyaláson pótoltt válasziratban foglalt csatlakozási kérelem, úgyszintén csupán a szóbeli tárgyaláson előadott tényállítások és bizonyítékok nem vétetnek figyelembe, kivéve (*korrektívum!*), ha a fél nyomban valószínűvé teszi, hogy azokat kellő időben nem érvényesíthette. (Pp. 531. § 3. bek. és 535. §.)

Az életviszonyok nyomása alatt legújabbán a törvénykezés egyszerűsítéséről szóló 1930:34. tc. (Te.) folytán a *fellebbezési eljárásban is polgárjogot nyert az eventualitás elve*. Eszerint:

Az elkésve benyújtott, vagy csak a felebbezési tárgyaláson pótoltt válasziratban foglalt csatlakozási kérelmet csak abban az esetben lehet figyelembe venni, ha a fél a tárgyaláson valószínűvé teszi, hogy válasziratával hibáján kívül késett; továbbá a felebbezésben és válasziratban előterjesztett kérelmeket és ellenkérelmeket a szóbeli tárgyaláson, a törvényben felsorolt kivételektől eltekintve, megváltoztatni nem lehet; végül a felek a felebbezési bíróság előtt olyan tényállításokat, ténybeli nyilatkozatokat, bizonyítékokat vagy kérelmeket, amelyeket az első bíróság előtt fel nem hoztak, vagy nem érvényesítettek, csak abban az esetben hozhatnak fel vagy érvényesíthetnek, ha azokat a felebbezésben vagy válasziratban felhozták vagy érvényesítették. A szóbeli tárgyaláson ily előadások csak akkor pótolhatók, ha ezek figyelembevételé nem teszi szükségessé a tárgyalás elhatalasztását, vagy ha a fél nyomban valószínűvé teszi, hogy az iratában hibáján kívül nem érvényesíthette azokat. (Te. 28. §. utolsó bek.; 31. és 32. §§.)

Vagy is a Te. most közölt rendelkezései az esetlegességi elv kardinális tételének megfelelően a felebbezési tárgyaláson a nóvumok előadását kizárja (*præclusio!*; v. ö. Te. 31. és 32. §§.) és csak a fent felsorolt korrektívumok esetén tekint el attól.

Az eddigi felebbezési eljárásban a Pp. 481. §-a értelmében az írásban benyújtott felebbezésben a tárgyaláson előadandók közlésének elmulasztása nem vonta maga után azt, hogy a szóbeli tárgyaláson a fél a felebbezésben előkészítés céljából előadottakhoz kötve legyen; — az előkészítés elmulasztása csupán az egymásutániség rendszerének a perelhúzása elleni már felsorolt orvosságait, elsősorban is az esetleges költségmegtérítési kötelezettséget vonta maga után. Miután ezek az enyhe eszközök a felebbezési eljárás elhúzása ellen azonban nem bizonyultak elegendőknek, a kizárás szankciójával járó perbeli cselekmények kötelező koncentrációjának alkalmazásához nyult a törvénykezés egyszerűsítéséről szóló törvény, kimondván azt, hogy a felek a felebbezésben és az arra adandó válasziratban új ténykörülményeket, bizonyítékokat és kérelmeket előadhatnak ugyan, de a szóbeli tárgyaláson e részben már az iratokhoz kötve vannak. Vagyis a fél az iratában közölt perbeli akaratnyilvánításait nemcsak a tárgyalás előkészítése végett (mint általában a szóbeli perben) köteles előadni, hanem, ha azokat az iratban elő nem adja, rendszerint többé már nem is érvényesítheti.³⁶⁾ Ez pedig azt jelenti, hogy a felebbezési eljárásban ezentúl már *az iratokon van a hangsúly*, tehát előtérbe lép az írásbeliség, amin nem is lehet csodálkozni, mert ez rendszerint (bár nem szükségszerűen) együtt szokott megjelenni az esetlegességi elvvel.

A törvény rendelkezésének most kifejtett elvi fontosságán felül igen nagy gyakorlati hordereje is van; u. i. lényegesen megrövidíti a felebbezési eljárást és biztosítja a per gyorsabb befejezését. (Ez volt meghozatalának főcélja.) — T. i. a Pp. 498. §-ának az a rendelkezése, hogy a felek a fe-

³⁶⁾ A Te. 25. §-ának miniszteri indokolása.

lebbezési bíróság előtt oly tényállításokat és bizonyítékokat is felhozhatnak, amelyeket az első bíróság előtt fel nem hoztak, vagy nem érvényesítettek, a gyakorlatban igen sokszor odavezetett, hogy a felek az első bíróság előtt a perbeli tényállást teljes egészében nem is tisztázták, hanem csak a felebbezési bíróság előtt állottak elő tényállásaikkal és bizonyítékaikkal, legalább is megtette ezt a pert késleltetni akaró egyik fél és emiatt gyakran a túlterhelt felebbezési bíróság előtt az eljárás tovább tartott, mint az első bíróságon.³⁷⁾

Ezek a fejtegetések meggyőzően igazolják az előbbieket során tett ama megállapításainkat, hogy a szóbeliség minden előnye mellett is, a perbeli szabad cselekvés elve minden pozitív és negatív bírói pervezetés és egyéb enyhébb szóbeliséggel összeférőnek gondolt perelhúzási óvszerek ellenére is, nem tudott kifogástalanul megbirkózni a rendkívülien változott életviszonyok perjogi követelményeivel, amiért ki kellett terjeszteni a perbeli cselekmények koncentrációját, annak hátrányai letompításával, megfelelő óvatossággal és biztosítékok mellett. Minderre a mi Pp.-ünk vegyes alkatú eljárásánál fogva igen alkalmasnak bizonyult. Ezt a kérdést u. i. sokkal nagyobb horderejűnek kell tekinteni, mint az az első pillanatra látszik, mert ha megfelelő intézkedésekkel valóban sikerül az eshetőségi elv hátrányait erősen háttérbe szorítani, akkor a modern perjogi fejlődésben a percselekmények kötelező koncentrációjára jelentős szerep vár. — Vizsgáljuk meg tehát a Te. ezirányú intézkedéseit.

Az esetlegességi elv hátrányának szokták fel-

³⁷⁾ Kovács György—Paulay Gyula. A törvénykezés egyszerűsítéséről szóló 1930:XXXIV. tc. (38—39. o.) Budapest. Franklin-Társulat. 1930.

hozni, hogy az sokszor szükség nélkül terheli a peranyagot oly bizonyítási eszközök felhozására is kényszerítvén a feleket, amelyekre szükség nincsen.³⁸⁾ Ez a kétségtelenül helyes perökonomiát szem előtt tartó kifogás azonban épp a felebbezési eljárásban nem állja meg a helyét, mert feltételezni kell, hogy a felebbezési ügyszakban elvben már az első bíróság előtt kimerített peranyaggal állunk szemben, amelynek bármilyen esetleges további szolgáltatása csak kivételként jelentkezhetik és nem lehet megterhelő mértékű.

Az eshetőségi elv még nagyobb hátrányának mondják, hogy könnyen drákói szigorra, igazságtalanságra vezet, mert véletlenségből, feledékenységéből vagy sokszor gátló szükségből nem a kellő helyen és időben, az illető periratban, hanem később felhozott tényállításokat és bizonyítási eszközöket kizárja a per keretéből és ez a körülmény mindenkinél — noha az anyagi igazság esetleg az ő pártján van — már eleve pervesztességet okozhat.³⁹⁾

A Te. vonatkozó részei ezekkel a hibákkal szemben úgy védekeznek, hogy első sorban felállítják itt is az eshetőségi elvvel kapcsolatosan mindig alkalmazott régi általános korrektívumot, hogy a törvényben körülírt perbeli akaratnyilvánítások kellő helyen és időben egyszerre történő el nem végzése esetén a fél a kizárás szankciója elől menekül, ha a tárgyaláson nyomban valószínűvé teszi, hogy iratában hibáján kívül nem érvényesítette az illető akaratnyilvánításokat. (Te. 32. §.)

A Te. azonban feállít egy másik általános korrektívumot is, amely azonban eddig a Pp.-ben sem szerepelt az esetlegességi elvvel kapcsolatban és

³⁸⁾ Jancsó i. m. 363. o.

³⁹⁾ Jancsó i. m. u. o.

amely egyik igen hathatós eszköze lesz a kötelező koncentráció szülte hátrányok kiküszöbölésének. A Te. 32. §-a u. i. megengedi a törvényben körülírt és elkészített akaratnyilvánítások utólagos érvényesítését akkor is, „ha azok figyelembevétele nem teszi szükségessé a tárgyalás elhalasztását“. — A rendelkezés jelentőségére szükségtelennek látszik rámutatni.

De a Te. még további biztosítékokról is gondoskodik. Így a Te. 31. §-ának arra a rendelkezésére, hogy a felebbezésben és a válasziratban előterjesztett kérelmeket és ellenkérelmeket a szóbeli tárgyaláson megváltoztatni nem lehet, oly módon enyhíti, hogy taxatív felsorolás útján lényeges kivételeket engedélyez. És pedig nem tekinthető változtatásnak, ha a fél: 1. a kérelmet vagy ellenkérelmet a főtárgy vagy a járulékok tekintetében felemeli vagy leszálítja; 2. a járadékokra vagy viszontszolgáltatástól nem függő más időszakos szolgáltatásokra vonatkozó felebbezést azokra a részletekre is kiterjeszti, amelyek a felebbezés beadása után járnak le; 3. a bér vagy haszonbér iránt indított keresetet azokra a részletekre is kiterjeszti, amelyek a felebbezés beadása után járnak le; 4. az eredetileg követelt tárgy helyett utóbb beálló változás miatt más tárgyat vagy kárpótlást követel; 5. ha a Pp. 130. §-a (megállapítási kereset) alapján kért megállapítás helyett teljesítést vagy teljesítés helyett a Pp. 130. §-a alapján megállapítást követel.⁴⁰⁾

Végül az esetlegességi elv netaláni túlszigorú nem igazságos érvényesülését gátolja meg a Te. 46. §-a is, amely szerint a Pp. 563. §-a 12. pontjának megfelelő perujítási keresettel élhet a fél, ha a felebbezési bíróság a Te. 32. §-a értelmében mellőzött

⁴⁰⁾ V. ö. Pp. 188. § 2—6. pontjaiban foglalt a kereset változtatás tilalma alól kivett esetekkel.

olyan tényeket, vagy bizonyítékokat, amelyek részére az ügy érdemében kedvezőbb határozatot eredményezhettek volna.

Ezek a korrektívumok az esetlegességi elv hátrányait megnyugtatóan kiküszöbölni látszanak és ha a hozzáfűzött reményeket beváltják, amiben nincs ok a kételkedésre, akkor az eshetőségi elv nemcsak „kivételesen”, ⁴¹⁾ hanem a benne rejlő perjogi értékeknek megfelelő mértékben és helyeken fog érvényesülni a modern polgári per keretében, amire — mint már többször említettük — Pp.-ünk, éppen vegyes alkatú eljárásánál fogva igen alkalmasnak fog bizonyulni. Megdől eseteg az az általánosan uralkodó nézet, hogy a szóbeliség esetén az eshetőségi elv elejtendő,⁴²⁾ kiküszöbölendő. Rácáfol az uralkodó álláspontra a legújabb magyar perjogi fejlődés is, amely tételelesen a törvénykezés egyszerűsítéséről szóló 1930:34. tc.-ben nyilatkozik meg.

Legvégül szükségesnek látszik annak a kérdésnek a rövid érintése is, hogy az esetlegességi elvvel kapcsolatos a periratok számának a meghatározása is.⁴³⁾ A periratok tartalmának a megállapításáról már u. i. volt szó.

A régi Trts. szerint a rendes perben a felperes részéről kereset, válasz- és végirat, az alperes részéről ellenirat, viszonzválasz és ellenvégirat létezett. (Trts. 128. §.)

⁴¹⁾ V. ö. Magyary, Alaptanok 102. o. és i. m. 264. o.; — Bacsó i. m. 96. o.

⁴²⁾ Fabinyi Tihamér a Leske—Loewenfeld kiadásában megjelenő „Der Zivilprozess in den europäischen Staaten und ihren Kolonien“ c. gyűjteményes munkában (Heymans Verlag, 1930—31. I. 281. o.) a magyar perjog ismertetésével kapcsolatosan olyan értelemben nyilatkozik, hogy a magyar perjogban az eventualitás elve nem áll fenn.

⁴³⁾ Magyary, Alaptanok 102—103. o.

A Pp.-ben a tartalmukhoz való kötöttséget jelentő periratok helyett általában előkészítő iratok szerepelnek. Egyedül a felülvizsgálati eljárásban, annak elvi felépítésének megfelelően, szerepelnek megkontingenált periratok és pedig a felülvizsgálati kérelem és az arra adandó válaszirat. (Pp. 531. §.) A felebbezési eljárásban is az eshetőségi elvnek a bevonulása után szintén határozott számú periratok szerepelnek és pedig a felebbezés, valamint az eddigi előkészítő iratok helyébe lépő válaszirat. (Te. 28. §) Ezek természetesen már nem csupán előkészítő jellegűek, hanem az azokban foglaltakhoz a fél kötve van.

Az előkészítő iratok számát a Pp. nem kontingentálta; azonban az életviszonyok követelő nyomása folytán a Pp. 195. §-ának első bekezdését kiegészítő 1925:8. tc. 4. §-a az érdemleges tárgyalás előkészítésénél az előkészítő iratok számát mind-egyik félnél szabályként egy-egyben állapítja meg.⁴⁴⁾ Bár ez a kérdés már nem tartozik az esetlegességi elv szoros tárgykörébe, de azért nem látszott érdektelennek megemlíteni, mert a szóbeliséggel összefüggő szabad cselekvés elvén üt rést és ily módon negatív értelemben a perbeli cselekmények összpontosításának elvét támasztja alá.

*

⁴⁴⁾ A (Ppn. 5. §-a szakítva Pp. 205. §-ában foglalt alapvető szabállyal, amely szerint a járásbíróági eljárásban előkészítő iratoknak nincs helye, megengedte, hogy a járásbíróági eljárásban is — ha a bíróság azt elrendeli — előkészítő iratok legyenek közölhetők. Ezt a rendelkezést azonban a Te. 15. §-a már **korlátozza** és előkészítő iratok közlését a járásbíróági eljárásban csakis bonyolódottabb természetű (örökösödési, számadási stb.) perekben engedi meg, amennyiben azt a vitás követelések és ellenkövetelések nagy száma szükségessé teszi.

Szeretnénk hinni, hogy jelen rövid kis dolgozat keretében sikerült rámutatni — ha talán hézagosan is — arra, hogy a legujabb magyar perjogi fejlődésben a perbeli cselekmények kötelező koncentrációja milyen növekvő jelentőségű szerepet kezd vinni.

46. Kritikai megjegyzések a magánjogi törvénykönyvünk javaslatára. Irta: Szilágyi Antal dr., Miskolc, 1929. 34. l.
47. Amerika társadalmi problémái. Irta: Surányi-Unger Tivadar dr., Miskolc, 1929. 16. l.
48. A parlamenti munkamegosztás. Irta: Zsedényi Béla dr., Miskolc, 1929. 33. l.
49. A bibornokság egyházkormányzati jelentősége. Irta: Majoros István Zoltán dr., Miskolc, 1929. 29. l.
50. A római jogi kutatás újabb irányai. Irta: Sztéhlo Zoltán dr., 1929. 8. l.
51. A magyar alkotmányról. Irta: Ifj. Paraszky Gyula dr., 1929. 33. l.
52. Miskolcz halálózási hányadosának átértékelése. Irta: Schneller Károly dr., Miskolc, 1929. 23. l.
53. A Nemzetközi Jog Akadémiája Hágában. Irta: vitéz Nagy Iván dr., Miskolc, 1929. 13. l.
54. A bírói gyakorlat mint jogforrás. Irta: Ifj. Praszky Gyula dr., Miskolc, 1929. 17. l.
55. Egyenes adóink jogorvoslati rendszere. Irta: Szontagh Vilmos dr., Miskolc, 1929. 19. l.
56. A községek háztartásának rendezése. Irta: Főrhéncz Sándor, Miskolc, 1929. 14. l.
57. Kriminalitásunk az 1921—1927. években. Irta: Hacker Ervin dr., Miskolc, 1929. 15. l.
58. A sajtótudomány létjogosultsága és feladatai. Irta: Zsedényi Béla dr. Miskolc, 1929. 28. lap.
59. A városi könyvek jogtörténeti fontossága. Irta: Váczy Péter dr. Miskolc, 1929. 7. lap.
60. A teljesítés jogi tulajdonságai. Irta: Sztéhlo Zoltán dr. Miskolc, 1929. 24. lap.
61. Emlékezés Kövy Sándor halálának századik évfordulóján. Irta: Finkey Ferenc dr. Miskolc, 1930. 28. lap.
62. A statisztikai képviseleti módszerek alkalmazása a bűnügyi aetiológiában. Irta: Hacker Ervin dr. Miskolc, 1930. 7. lap.
63. Nagy-Miskolcz népessége. Irta: Schneller Károly dr. Miskolc, 1930. 43. l.
64. Miskolc a magyar városok előretörésében. Irta: Mikszáth Kálmán dr. Miskolc thjf. város főispánja. 1930. 20. l.
65. A magyar igazságszolgáltatás szervezete a XI—XII. században. Irta: Váczy Péter dr. Miskolc, 1930. 20. l.
66. A szegődményes földek jogi természete. Irta: Zelenka István dr., Miskolc, 1930. 22. l.
67. Beszámoló az Augustana Confessio négyszázados ünnepéről. Irta: Zsedényi Béla dr. Miskolc, 1930. 34. l.
68. A kisebbségi panaszjog reformja. Irta: vitéz Nagy Iván dr. Miskolc, 1930. 109. l.
69. Könyvtárban. Irta: Szívos Béla dr. 1931. 12. l.
70. Molnár Kálmán Magyar Közjoga. Irta: Zsedényi Béla dr. 1931. 32. l.
71. Borsod vármegye népszaporodása 1920-tól 1930-ig. Irta: Schneller Károly dr. 1931. 72. l. és 4 táblázatos kimutatás.
72. Adalékok a magyar főkegyúri jog kérdéséhez és a jogfolytonosság problémájához. Irta: Szontagh Vilmos dr. 1931. 23. l.

73. Néhány kérdés a magyar rádiójog köréből. (A rádiójog és a magánjog.) Irta: Bortnyik Lajos dr. 1931. 16 l.
74. Demologiai vizsgálatok az 1930-as népszámlálás borsodvármegyei eredményeivel kapcsolatban. Irta: Schneller Károly dr. 1931. 14. l.
75. Az állatok elleni jogos védelem, tekintettel a támadás és a jogtalan támadás fogalmára. Irta: Tengerics Ernő. 1931. 32. l.
76. Vitás közjogi kérdések. Irta: Zsedényi Béla dr. 1931. 24. l.
77. A jog és az egyén küzdelme. (Emlékezés Pollák Illésről.) Irta: Dr. Gerlóczy Endre. 1931. 12. l.
78. A főkegyuri jog és problémaköre. Irta: Szontagh Vilmos dr., Miskolc, 1931. 20. l.
79. A főkegyuri jogról. Irta: Molnár Kálmán dr., Miskolc, 1932. 29. l.
80. Telekkönyvi felelősség. Irta: Mészöly Endre dr. Miskolc, 1932. 12. l.
81. Az Alandszigetek kérdése a nemzetek szövetsége tanácsa előtt. Irta: Bárány Fiedler Sándor dr. Miskolc, 1932. 20. l.
82. A büntetőjogtudomány célkitűzései és taneszközei. Irta: Hacker Ervin dr. 1932. 18. l.
83. A perbeli cselekmények koncentrációja a magyar perjogi fejlődés szolgálatában. Irta: Haendel Vilmos dr. 1932. 27. l.

